

મગ ની ખેતી પદ્ધતિ

1. જમીન અને આબોહવા:

- ગુજરાતમાં મગનો પાક ખરીફ અને ઉનાળુ સીઝનમાં લેવામાં આવે છે.
- મગના પાકને રેતાળ ગોરાડુ અને મધ્યમ કાળી જમીન સૌથી વધુ માફક આવે છે.
- જમીનમાં સારા નિતારની વ્યવસ્થા હોવી જરૂરી છે.
- મગના પાકને ગરમ અને સૂકી આબોહવા અનુકૂળ આવે છે.
- વાવણી સમયે તાપમાન 25-30° સેલ્સિયસ અને પાકની વૃદ્ધિ માટે 30-35° સેલ્સિયસ આદર્શ ગણાય છે.

2. ખેતરની તૈયારી:

- ખેતરને એક થી બે વાર હળથી ખેડીને જમીનને ભરભરી બનાવો.
- પાછલા પાકના અવશેષો અને નીંદણને દૂર કરો.
- જમીનની ફળદ્રુપતા વધારવા માટે હેક્ટર દીઠ 5-10 ટન છાણિયું ખાતર અથવા કમ્પોસ્ટ ખાતર નાખો અને ખેડતી વખતે જમીનમાં ભેળવી દો.

3. વાવણી:

- ખરીફ પાક: જૂન-જુલાઈ મહિનામાં જ્યારે સારો વરસાદ થાય ત્યારે વાવણી કરવી જોઈએ.
- ઉનાળુ પાક: ફેબ્રુઆરી-માર્ચ મહિનામાં વાવણી કરી શકાય છે.
- બીજની માત્રા હેક્ટર દીઠ 15-20 કિલોગ્રામ રાખવી જોઈએ.
- બે હાર વચ્ચેનું અંતર 30-45 સેન્ટિમીટર અને બે છોડ વચ્ચેનું અંતર 10-15 સેન્ટિમીટર રાખો.
- બીજને 3-4 સેન્ટિમીટર ઊંડાઈએ વાવો.
- વાવણી પહેલાં બીજને રાઈઝોબિયમ કલ્ચર (Rhizobium culture) અને ફૂગનાશક દવાનો પટ આપો. આનાથી છોડમાં નાઇટ્રોજનનું સ્થાપન સાડું થાય છે અને રોગોથી રક્ષણ મળે છે.

4. ખાતર અને પોષણ:

- મગનો પાક કઠોળ વર્ગનો હોવાથી તે હવામાંથી નાઇટ્રોજન મેળવી શકે છે. તેમ છતાં, શરૂઆતની વૃદ્ધિ માટે થોડા પ્રમાણમાં ખાતરની જરૂર પડે છે.
- જમીન પરીક્ષણના આધારે ખાતર આપવું વધુ સાડું છે.
- સામાન્ય રીતે હેક્ટર દીઠ 20 કિલોગ્રામ નાઇટ્રોજન અને 40 કિલોગ્રામ ફોસ્ફરસ વાવણી વખતે પાયાના ખાતર તરીકે આપવું જોઈએ.

5. સિંચાઈ:

- મગના પાકને વધુ પાણીની જરૂર હોતી નથી.
- વાવણી પછી તરત જ હળવું પિયત આપો.
- ત્યારબાદ જમીનમાં ભેજની જરૂરિયાત મુજબ 10-15 દિવસના અંતરે પિયત આપતા રહો.
- ફૂલ આવવાના અને શીંગો બેસવાના સમયે પાણીની ખેંચ ન પડવા દો. ઉનાળુ પાકમાં પિયતની જરૂરિયાત વધુ રહે છે.

6. નીંદણ નિયંત્રણ:

- મગના પાકમાં વાવણીના 2-3 અઠવાડિયાં સુધી નીંદણ મુક્ત રાખવું જરૂરી છે.
- હાથથી અથવા આંતરખેડ કરીને નીંદણ દૂર કરી શકાય છે.
- રાસાયણિક નીંદણનાશક દવાઓનો ઉપયોગ પણ કરી શકાય છે.

7. જીવાત અને રોગ નિયંત્રણ:

- મગના પાકમાં મોલોમશી, સફેદ માખી, પાન ખાનારી ઇયળ અને શીંગો કોરી ખાનારી ઇયળ જેવી જીવાતોનો ઉપદ્રવ થઈ શકે છે.
- તેના નિયંત્રણ માટે યોગ્ય કીટનાશક દવાઓનો ઉપયોગ કરો.
- પીળો મોઝેક વાયરસ (Yellow Mosaic Virus) મગના પાકનો મુખ્ય રોગ છે. આ રોગ સફેદ માખી દ્વારા ફેલાય છે. તેના નિયંત્રણ માટે રોગ પ્રતિકારક જાતોની વાવણી કરવી અને સફેદ માખીનું નિયંત્રણ કરવું જરૂરી છે.
- પાનના ટપકાં અને ભૂકી છારો જેવા રોગો પણ મગના પાકને નુકસાન પહોંચાડી શકે છે. તેના નિયંત્રણ માટે યોગ્ય ફૂગનાશક દવાઓનો ઉપયોગ કરો.

8. કાપણી:

- જ્યારે 70-80% શીંગો પીળી થઈ જાય અને પાંદડા ખરી પડવા લાગે ત્યારે કાપણી કરવી જોઈએ.
- કાપણીમાં વિલંબ કરવાથી શીંગો તૂટી જવાનો અને દાણા ખરી પડવાનો ભય રહે છે.
- કાપણી કર્યા બાદ છોડને 2-3 દિવસ તડકામાં સૂકવો.
- ત્યારબાદ થ્રેસરની મદદથી દાણા છૂટા પાડો.

અગત્ય ની નોંધ: આ સામાન્ય મગની ખેતી પદ્ધતિ છે. તમારા વિસ્તારની આબોહવા અને જમીનના પ્રકાર અનુસાર તેમાં થોડો ફેરફાર થઈ શકે છે. વધુ માહિતી માટે તમારા નજીકના કૃષિ સલાહકાર કે કૃષિ યુનિવર્સિટીનો સંપર્ક કરવો હિતાવહ છે.

મૂંગ ની ખેતી ના માર્ગદર્શન

1. જલવાયુ ઓર મિટ્ટી:

- મૂંગ ની ખેતી ને લિપેર્ગમ ઓર શુષ્ક જલવાયુસબસે ઉપયુક્ત હોતી હૈ.
- અંકુરણ ને લિપે 25°C ઓર અછ્છી વૃદ્ધિ ને લિપે 20-40°C તાપમાન આદર્શ હૈ.
- 60-75 સેમી વાર્ષિક વર્ષાવાલે ક્ષેત્ર ઇસકી ખેતી ને લિપે અછ્છે હોતે હૈ. ફૂલ ઓર ફલી બનને ને સમય અધિક વર્ષા હાનિકારક હો સકતી હૈ.
- મૂંગ ને લિપેઅછ્છી જલ નિકાસી વાલી ડોમટ યા બલુઈ ડોમટ મિટ્ટીસર્વોત્તમ હોતી હૈ.
- મિટ્ટી કાપીઅચ માન 6.5 સે 7.5 ને બીચ હોના યાહિઅ.
- જલ જમાવ વાલી ઓર યારી મિટ્ટી મૂંગ ની ખેતી ને લિપે ઉપયુક્ત નહીં હૈ.

2. ખેત ની તૈયારી:

- ખેત કો 2-3 બાર જુતાઈકરકે અછ્છી તરહ સે ધુરધુરા બના લેં.
- પ્રત્યેક જુતાઈ ને બાદપાટાઅવશ્ય લગાઅં તાકિ મિટ્ટી મેં નમી બની રહે.
- ડીમક ઓર અન્ય ધૂમિગત કીટોં ની રોકથામ ને લિપે બુવાઈ સે પહેલેકિવનાલફોસ 1.5% ચૂર્ણ 25 કિગ્રા/હેક્ટેયરકી દર સે મિટ્ટી મેં મિલાઅં.

3. બીજ ઉપચાર ઓર બુવાઈ:

- બુવાઈ સે પહેલેબીજ કો ફફૂંદનાશક (કાર્બેન્ડાજિમ યા થાયરમ 2-3 ગ્રામ/કિલો બીજ) ઓરકીટનાશક (ઇમિડાક્લોપ્રિડ 5 મિલી/કિલો બીજ)સે ઉપચારિત કરેં.
- બીજ કોરાડોજીબિયમ ઓર પીઅસબી (ફોસ્ફેટ સોલુબિલાઇઝિંગ બૈક્ટીરિયા) કલ્ચર સે ધી ઉપચારિત કરના લાભકારી હોતા હૈ.
- બુવાઈ કાઉપયુક્ત સમયઅલગ-અલગ ક્ષેત્રોં મેં ભિન્ન હો સકતા હૈ. આમતોર પરચરીફ કી ફસલ ને લિપે જૂન કા અંતિમ સપ્તાહ સે જુલાઈ કા મધ્યઓરગર્મી કી ફસલ ને લિપે માર્ચ સે અપ્રેલકા સમય સહી રહતા હૈ.
- પંક્તિ સે પંક્તિ કી દૂરી 30-45 સેમીઓરપૌધે સે પૌધે કી દૂરી 10 સેમીરખેં.
- બીજ કો 4-5 સેમીકી ગહરાઈ પર બોના યાહિઅ.
- બીજ દર 15-20 કિગ્રા/હેક્ટેયર પર્યાપ્ત હોતી હૈ.

5. યાદ અવં ઉર્વરક:

- મૂંગ ની ફસલ કો અધિક નાઇટ્રોજન કી આવશ્યકતા નહીં હોતી ક્યોંકિ યહ સ્વયં નાઇટ્રોજન કા સ્થિરીકરણ કરતી હૈ.
- બુવાઈ ને સમયસિંગલ સુપર ફોસ્ફેટ (અસઅસપી) 100 કિગ્રા/અકડઓરજિંક સલ્ફેટ 4-6 કિગ્રા/અકડદેના યાહિઅ.
- મિટ્ટી પરીક્ષણ ને આધાર પર ઉર્વરકોં કા પ્રયોગ કરેં.

6. સિંચાઈ:

- જાયદ કી ફસલ મેં બુવાઈ ને તુરંત બાદ હલ્કી સિંચાઈ કરેં.
- ફૂલ આને ઓર ફલી બનને કી અવસ્થા મેં સિંચાઈ આવશ્યક હૈ.
- ખેત મેં જલભરાવ સે બચેં.

7. યરપતવાર નિયંત્રણ:

- બુવાઈ ને તુરંત બાદપેંડીમિથાલિન 30% કા ડિઝકાવ કરેં.
- ફસલ ઁગને ને 15-20દિન બાદ આવશ્યકતાનુસારયરપતવારનાશીકા પ્રયોગ કરેં.
- 20-30 દિન બાદ અક બારનિરાઈ-ગુડાઈકરના ધી લાભકારી હોતા હૈ.

8. રોગ અવં કીટ પ્રબંધન:

- પીલા મોજેક વાયરસ:રોગ પ્રતિરોધી કિસ્મોં કા પ્રયોગ કરેં ઓર સફેદ મચ્છી કા નિયંત્રણ કરેં (ઇમિડાક્લોપ્રિડ યા થાયમેથોક્સમ કા ડિઝકાવ). સંક્રમિત પૌધોં કો ઁઁાડકર નષ્ટ કર દેં.
- ચૂર્ણોં ફફૂંદી:કાર્બેન્ડાજિમ યા ઘુલનશીલ ગંધક કા ડિઝકાવ કરેં.
- પતી ધબ્બા રોગ:રોગમુક્ત બીજ કા પ્રયોગ કરેં ઓર મેંકોજેબ યા કોપર ઓક્સીક્લોરાઇડ કા ડિઝકાવ કરેં.
- તના ઁદક ઓર ફલી ઁદક:મોનોક્લોટોફોસ યા ડાઇક્લોરોવોસ કા ડિઝકાવ કરેં.

9. કટાઈ ઓર ઉપજ:

- ફસલ 60-70 દિનોંમેં કટાઈ ને લિપે તૈયાર હો જાતી હૈ જબ ફલિયાં પીલી પડને લગેં ઓર સૂઁ યાઅં.
- કટાઈ ને બાદ ફલિયોં કો અછ્છી તરહ સે સુઁાકર દાના નિકાલ લેં.
- ઑસત ઉપજ 4-5 કિવંટલ પ્રતિ અકડહો સકતી હૈ.

વિશેષ નોંધ: યહ મૂંગ ની ખેતી ની સામાન્ય પદ્ધતિ હૈ. અપની વિશિષ્ટ પરિસ્થિતિયોં ને અનુસાર ઇસમેં બદલાવ કિયા જા સકતા હૈ.